

Lovecký zámek na Kladské ve 20. letech 20. století.
Sbírka Městského muzea a galerie Mariánské Lázně.

Historie osady Kladská I.

Kterak kníže Otto Friedrich Schönburg-Waldenburg ke Kladské přišel

Jaromír Bartoš, Městské muzeum a galerie Mariánské Lázně

Těsně před koncem minulého roku, takřka jako vánoční dárek, byla Kladská a její okolí vyhlášeno za novou krajinnou památkovou zónu. O vzniku osady se traduje mnoho mýtů, do kterých bych rád vnesl trochu jasno. Mnozí autoři totiž čerpali především z výpovědí pamětníků a textů obyvatel vysídlených po roce 1945, které nejsou historicky přesné. V českých archívech se bohužel dochovalo jen torzo dokumentů a plánů, a to pouze z období působení prince Sigismunda Schönburg-Waldenburga po roce 1895. K samotným počátkům jsem v našich archívech nenalezl nic. Jistě k tomu přispěl i požár levého křídla zámku, ve kterém shořela, kromě spisové, i část výkresové dokumentace. Moje pozornost se obrátila na archiv v Chemnitz, kde se nachází rodový archiv Schönburg-Waldenburgů. Zde jsem našel bohatý písemný materiál, bohužel opět bez mapových podkladů a plánů.

Z nejstarší historie

Území, na kterém dnes leží půvabná horská osada Kladská, náleželo původně jednou částí nedalekému tepelskému klášteru a další částí přináleželo panství bečovskému. V roce 1530 zastavil král Ferdinand I. klášterní lesy Hanušovi Pluhovi z Rabštejna, neboť potřeboval financovat boje s Turky. Toto území nebylo přímo pluhovským majetkem, ale bylo spojené s právem hospodaření. Po jeho smrti v roce 1537 přešly lesy na jeho synovce Kašpara Pluha. Na rozdíl od svého strýce neměl tak dobré vztahy s habsburským panovníkem a přidal se v roce 1547 na stranu protihabsburské stavovské vzpoury. Povstalci byli poraženi a Kašpar Pluh byl zbaven veškerého majetku a vyhnán ze země. Lesy se však nevrátily tepelskému klášteru, proti čemuž klášter dlouhodobě protestoval.

Montánní lesy

Lesy se staly součástí tzv. erárních montánních lesů a byly rezervovány pro potřebu dolů v okolí Horního Slavkova a Krásna. Správu nad nimi vykonával Horní úřad v Horním Slavkově a částečně i v Jáchymově. Přeskočme nyní dlouhé období sporů o lesy, které by mohly být samostatným článkem, a přenesme se do roku 1786. Po dlouhých staletích se podařilo opatu Kryštofovi Trautmannsdorfovi uzavřít smlouvu a vykoupit klášterní lesy zpět za cenu 11 000 zlatých. Proti vymezení majetku určeného ke koupi se ale ohradila obec Rájov, která se cítila dotčena tím, že stát prodává „její“ lesy. Proti smlouvě se odvolala a dalších 10 let trvalo, než byl spor vyřešen ke spokojenosti všech stran. Tak konečně v roce 1796 přešla část montánních lesů po 266 letech opět zcela do vlastnictví kláštera. Nutno dodat, že se stále jednalo jen o dvě třetiny bývalých klášterních majetků.

Na zbytku lesů dál hospodařil slavkovský Horní úřad. Za jeho působení byly postaveny staré barokní hájenky a jednou z nich byla na hranicích s kynžvartským panstvím i bývalá hájenka Kladská (Glatzner Jägerhaus, Forsthaus Glatzen, později hájenka Bašus, dnes zaniklá). Ta stála daleko dříve než první objekty na území dnešní osady Kladská. Její pojmenování komplikuje často bádání, a mnohdy bývá zaměňována za objekty přímo na Kladské.

Těžba cínu v okolí Horního Slavkova se koncem 18. století dostala postupně do úpadku a v první polovině 19. století byla zcela ukončena. Montánní lesy, jako rezervní lesy pro hornickou činnost, přestaly být aktuální.

Tehdejší státní úřady hledaly způsob jak s tímto, již nepotřebným majetkem naložit a dospěly k řešení, že velkou část lesních komplexů od Haliče po západní Čechy rozprodají zájemcům pokud možno za co nejvyšší cenu. Podle nařízení ministerstva financí z roku 1855 se měly tyto velké půdní komplexy převést na Österreichische Nationalbank, a to včetně lesů v okolí Kladské. V říjnu roku 1855 se rozhodlo o převodu a v listopadu roku 1856 banka pozemky převzala k užívání a následněmu prodeji. Banka v souvislosti

Kníže Otto Friedrich Schönburg-Waldenburg ve své pracovně. Landesarchiv Baden-Württemberg.

s hospodařením v lesích dostala několik úkolů, mezi nimiž bylo i provést jejich řádný popis, ocenění a vymezení.

Prodej montánních lesů

Často tradovaným omylem ve výkladu historie Kladské je to, že kníže Otto Friedrich Schönburg-Waldenburg koupil lesy přímo od správy montánních lesů v Horním Slavkově. Cesta ke koupi byla složitější a v mnoha historických ohledech i zajímavější.

Jednotlivé zbytné lesní komplexy nabízené státem k prodeji, kam patřilo i území okolo Kladské, se měly prodávat v dražbách. Po nezbytných přípravných pracích byla dražba celých slavkovských montánních lesů zveřejněna v červnu roku 1865 a nabídnuta k prodeji za celkovou cenu 1 113 000 zlatých. Tento komplex se skládal z šesti částí, z nichž Kladská byla oceněna na 660 000 zlatých.

Pozemky se nepodařilo prodat a k další nabídce došlo až v prosinci roku 1867. V odůvodnění prodeje byla i kouzelná věta, kterou známe z období privatizace v 90. letech o tom, že: „... existuje jedna široce rozšířená teorie ověřená praxí, že s majetkem umí daleko lépe hospodařit soukromý vlastník, než stát...“

Dalšího roku 1868 byl 20. června schválen nový zákon o prodeji státního majetku a již v polovině července se pozemky podařilo prodat konsorciu dvou podnikatelů: S. Simundta, komerčního rady z Berlína a obchodníka V. Kirchmayera z Krakova. Společně s pozemky u Zbiroha a v Haliči dělala kupní cena zhruba 13 milionů zlatých, z toho 6 milionů jako hypotéku poskytla hypoteční banka Bodencredit-Anstalt a 7 milionů bylo potřeba v určeném termínu doplatit z vlastních zdrojů. Kupující uváděli, že mají v úmyslu racionální využívání lesů s co nejvyšším výtěžkem dřeva. V tisku se ovšem vyrojily zprávy, jakým způsobem byla cena zaplacená a vysloveno podezření, že státní lesy byly spekulantům prodány hluboko pod cenou. Zbiroh byl jedním z velkých komplexů, které konsorcium koupilo a obratem prodalo. Pouze tento prodej berlínskému magnátu baronu von Strousbergovi vynesl 9,4 milionů zlatých, tedy po zaplacení zbývající části 7 milionů zlatých, jim ještě 3 miliony zbyly. Jak referují dobové noviny – pánové udělali velice dobrý obchod!

První stavby na Kladské

Co se týká samotných lesů na Kladské, tak je pravdou, že konsorcium zde v lesích začalo s první výstavbou. Místo bylo vybráno uprostřed revíru u Kladského rybníka, kde prozatím žádná stavba nestála, a kde byl pouze les. Louky, které se dnes rozkládají naproti zámečku směrem k rybníku, byly v té době majetkem občanů z Kynžvartu a Lazů a k panství byly přikoupeny později. Proto musela být vykáčena celá plocha za silnicí směrem k vrcholu Lysiny a využita pro skládku a zpracování dřeva. Na takto uvolněném místě byla postavena v roce 1869 parní pila a několik jednoduchých správních budov pro zaměstnance.

Nákup lesů spadá do období tzv. gründerského (zakladatelského) boomu, kdy Německo

vyhrálo válku s Francií, zajistilo si vysokou válečnou náhradu a bylo hospodářsky na vzestupu. Prosperovalo bankovníctví, stavebnictví i průmyslová odvětví. Na burze byly vydávány emise čím dál více společností a byly zakládány spekulativně různé akciové společnosti se slibem vysokých přírůstků a zisků. Především v Německu bylo mnoho volných finančních prostředků. Hledalo se, kam vhodně investovat, a s tím vznikaly i mnohé akciové společnosti, které sice lákaly na vysoký úpis akcií, ale mnozí vkladatelé své peníze již bohužel nikdy neviděli.

Krachující společnosti

Euforie z nákupu lesů a obchodování s lesními komplexy i vidina zisku z prodaného dřeva vedla k založení další akciové společnosti, tzv. lesní banky. V žádosti o koncesi pro tuto speciální banku, která vešla ve známost pod názvem „Handels-Gesellschaft für Forstprodukte“, můžeme najít známá jména zakladatelů: např. knížete Hugo Thurn-Taxisa, hraběte Hartiga, hraběte Forgácha, a také naše majitele lesů na Kladské, pány V. Kirchmayera a J. Simundta. Ministerstvo vnitřních věcí schválilo stanovy této akciové společnosti v květnu roku 1869. Správní rada se v červnu téhož roku usnesla, že činnost rozšíří také na území Uher, Chorvatska, Slovinska, hraničních území a Sedmihradska. Měla začít s přebráním státních statků, ležících na území Haliče a Čech, koupených i od konsorcia Kirchmayer-Simundt. Této nově založené akciové společnosti prodalo konsorcium Kirchmayer-Simundt veškerá aktiva i pasiva. Cena za bývalé majetky státu byla konsorciu uhrazena ve výši 7 milionů zlatých.

V roce 1870 začíná na vídeňské burze kolovat zpráva, že známá a stará banka „Kirchmayer & Syn“ z Krakova, je v insolvenční a mezi oběma společníky začínají soudní spory a vzájemné obviňování z podvodů. Investice do stavby nových pil, cest a dalších zařízení nutných pro těžbu a prodej dřeva byly vysoké a návratnost nebyla v té výši, jaká byla původní představa. V srpnu roku 1872 prosakují zprávy i o uvalení konkurzu na akciovou společnost „Handels-Gesellschaft für

Forstprodukte“, která opravdu o něco později v roce 1873 zbankrotovala. Ještě předtím se ale aktiva podařilo převést na jiný subjekt.

Tím byla nová akciová společnost s názvem „Allgemeine Holz- und Güterverkehrs Gesellschaft“ založená v říjnu roku 1872. Zakládající shromáždění za předsednictví barona Ludwiga Wattmana se konalo 2. 11. 1872 a to schválilo i změnu názvu firmy na „Allgemeine Holzindustrie-Verein“. Na tuto novou společnost byly v prosinci převedeny pozemky a aktiva krachující společnosti „Handels-Gesellschaft für Forstprodukte“, tedy i celý lesní komplex na Kladské.

Konečný prodej

Jednou z možností jak rychle realizovat alespoň částečný přísun financí, byl prodej majetku převedeného na tuto společnost. O možnosti koupit tyto lesy se dozvěděl v prosinci roku 1872 i kníže Otto Friedrich Schönburg-Waldenburg. Jednání skončila úspěšně podpisem smlouvy v dubnu roku 1873. Kníže nakonec koupil lesní revír Kladská za pouhých 660 000 zlatých, tedy za stejnou cenu, na kterou stát ocenil lesy již v roce 1865.

Koncem roku 1872 došlo ke splacení válečných reparací Francie Německu a tím skončil i příliv „levných peněz“. Zatímco v Německu se růst berlínské burzy zpomalil, na vídeňské burze stále převládala euforie. Po ekonomickém propadu světové výstavy ve Vídni došlo na vídeňské burze 9. května 1873 ke krachu. Rakousko i Německo se dostaly do hospodářské recese, při níž došlo na likvidaci řady společností. V červnu roku 1873 se ocitá v likvidaci i akciová společnost „Allgemeine Holzindustrie-Verein“, která před necelými 2 měsíci vlastnila lesy na Kladské. Ty již měly nového majitele a majetkem Schönburg-Waldenburgů zůstaly až do roku 1946.

V příštím díle seriálu se budeme věnovat vývoji Kladské za působení Otto Friedricha Schönburg-Waldenburga. ■

Použitá literatura:

Sächsisches Staatsarchiv Chemnitz, 30593 Herrschaft Waldenburg, Ankauf des Forstreviers Glatzen bei Königswart in Böhmen sowie Korrespondenz mit der dortigen Forstverwaltung, sign. 2312.

Neue Freie Presse, Die Presse, Wiener Zeitung. Zprávy z let 1868–1873.

Dostupné online: <https://anno.onb.ac.at/>

KRÁTKÉ ZPRÁVY

■ V roce 2019 jsme Vás v Arnice informovali o pozorování kočky divoké na západních svazích Slavkovského lesa. Jednalo se o mimořádné pozorování, neboť kočka divoká nebyla ze Slavkovského lesa známa tři sta let. Následující rok fotopast kočku divokou zachytila znovu na stejném místě – opět jen jediný snímek. V roce 2021 zachytila tatáž fotopast kočku divokou hned dvakrát, a to v březnu a červnu. Jedná se tedy již o třetí rok s potvrzeným výskytem v řadě. Doufáme tedy, že kočku divokou můžeme zařadit mezi stálější obyvatele Slavkovského lesa. Výjimečně přikládáme ke krátké zprávě také fotografii.

